

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

იუნესკო

იუნესკო (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization -UNESCO), გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია. დაარსდა 1945 წ. 16 ნოემბერს, როდესაც ქ. ლონდონში გამართულ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონფერენციაზე 37 ქვეყანამ ხელი მოაწერა ი-ს კონსტიტუციას. 1946 წ. 4 ნოემბერს ოცმა სახელმწიფომ მოახდინა დოკუმენტის რატიფიცირება, ხოლო 19 ნოემბერს პარიზში გაიხსნა ი-ს გენერალური კონფერენციის პირველი სესია და, შესაბამისად, დაიწყო ორგანიზაციის ოფიციალური ფუნქციონირება.

დღეს ი., როგორც წამყვანი და განსაკუთრებული კომპეტენციის მქონე საერთაშ. ორგანიზაცია განათლების, მეცნიერების, კულტურის, კომუნიკაციისა და ინფორმაციის კუთხით, აერთიანებს მსოფლიოს 195 წევრ ქვეყანას. მისი მთავარი მიზანია მშვიდობის, ხალხთა და კულტურათა შორის დიალოგის ხელშეწყობა საყოველთაოდ აღიარებული ფასეულობების პატივისცემის გზით. წევრი ქვეყნების, ასევე დამკვირვებლის სტატუსის მქონე ქვეყნების დელეგაციები, მთავრობათაშორისი და არასამთავრობო ორგანიზაციები იკრიბებიან ი-ს სათავო ოფისში (ქ. პარიზი), რათა მონაწილეობა მიიღონ გენერალური კონფერენციის სესიის მუშაობაში. კონფერენცია იმართება ორ წელიწადში ერთხელ, განსაზღვრავს ორგანიზაციის პოლიტიკას და მისი მუშაობის ძირითად მიმართულებებს, ამტკიცებს ორწლიან პროგრამასა და ბიუჯეტს, ირჩევს ორგანიზაციის მმართველი (აღმასრულებელი საბჭო) ორგანოს წევრებს და ოთხ წელიწადში ერთხელ ნიშნავს ორგანიზაციის გენერალურ დირექტორს. ორგანიზაციის სამუშაო ენებია - არაბული, ჩინური, ინგლისური, ფრანგული, რუსული და ესპანური.

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ი-ს შუერთდა 1992. ამავე წელს, საქართველოსა და ი-ს შორის თანამშრომლობის ხელშეწყობის მიზნით, დაარსდა საქართველოს ი-ს საქმეთა ეროვნული კომისია და ქვეყანა სრულფასოვნად ჩაერთო ორგანიზაციის ძირითად პროგრამებსა და პროექტებში. 1994 წლებში საქართველოსა და ი-ს შორის გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმი, რ-ის მიხედვითაც ორგანიზაციამ, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, იკისრა საქართველოსთან თანამშრომლობის ხელშეწყობის და, ქვეყნის პრიორიტეტული საჭიროებების გათვალისწინებით, რეგულარული და დამატებითი საბიუჯეტო სახსრების მობილიზების ვალდებულება. 1992-იდან საქართველომ დღემდე მუდმივად მონაწილეობს გენერალური კონფერენციის სესიების მუშაობაში, მათ ფარგლებში ჩატარებულ არჩევნებში და პერიოდულად წარმოდგენილია ორგანიზაციის როგორც მმართველ, ისე დამხმარე ორგანოებში. საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს ი-სთან „მონაწილეობის პროგრამის“ ფარგლებში, რაც ორგანიზაციის მხრიდან წევრი სახელმწიფოების მხარდაჭერის ერთ-ერთი საშუალებაა. ორ წელიწადში ერთხელ ქვეყანას აქვს შესაძლებლობა განახორციელოს ორგანიზაციის მიერ დაფინანსებული პროექტები, რ-ებიც სრულად შეესაბამება ი-ს პრიორიტეტებს. ორ წელიწადში ერთხელ ი. აქტიურად მონაწილეობს წევრ ქვეყნებში ღირსშესანიშნავი ისტ. მოვლენებისა თუ გამოჩენილი პირების იუბილეთა აღნიშვნაში, რაც, თავის მხრივ, ამ მოვლენებს მსოფლიო მნიშვნელობას ანიჭებს. წლების განმავლობაში ორგანიზაციის ეგიდით საქართველოში აღინიშნა „შუშანიკის წამების“ 1500 წლის იუბილე (1978), საქართველოს - სახელმწიფოებრიობის აღდგენისა და ქუთაისის საქართველოს დედაქალაქად გამოცხადების 1000 წლისთავი (1995); ნ. ფიროსმანის დაბადებიდან 130 წლისთავი (1996); ვახუშტი ბაგრატიონის 300 წლისთავი (1997); საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნ. აკადემიის 55 წლის იუბილე (1997); საქართველოს დამოუკიდებლობის 80 წლისთავი (1998); არნ. ჩიქობავას დაბადებიდან 100 წლის იუბილე (1998); თბილისის კლასიკური გიმნაზიის 200 წლისთავი (2000); ფრანგი ორიენტალისტის და ქართველოლოგის მ. ბროსეს 200 წლისთავი (2002); ბაგრატის საკათედრო ტაძრის აღმშენებლობის 1000 წლის იუბილე (2003); საქართველოში ქრისტიანობის გავრცელების 2000 წლის იუბილე (2004); გელათის მონასტრის მშენებლობის 900 და ჯვრის მონასტრის მშენებლობის 1500 წელი (2006-07); ვ. ჭაბუკიანის დაბადებიდან 100, ვაჟა-ფშაველას 150 და სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძრის აღმშენებლობის 1000 წლის იუბილეები (2010-11); „ვეფხისტყაოსნის“ პირველი ბეჭდური გამოცემის 300, ნ. ფიროსმანის დაბადებიდან 150 და ე. თაყაიშვილის დაბადებიდან 150 წლისთავი (2012-13); ა. წერეთლის გარდაცვალების 100 წლისთავი (2015), ნ. ბარათაშვილის დაბადებიდან 200 წლისთავი (2017).

მსოფლიო მნიშვნელობის დოკუმენტური მემკვიდრეობის - ხელნაწერების, აუდიოვიზუალური მასალის, ბიბლიოთეკებისა და არქივების ექსპონატების კოლექციების ხელმისაწვდომობისა და დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით შეიქმნა ი-ს მსოფლიო საერთაშ. დოკუმენტური რეესტრი, სადაც შეტანილია შემდეგი ქართული ნომინაციები: „საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცული უძველესი ხელნაწერები“ (რვა ხელნაწერი, 2015);

ვახუშტი ბაგრატიონის „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“, „გეოგრაფიული ატლასი“ და „ვეფხისტყაოსნის“ ხელნაწერების კოლექცია (2013); „ბიზანტიური პერიოდის ქართული ხელნაწერები“ (2011). საქართველო ი-ს 12 კონვენციის წევრი ქვეყანაა და შესაბამისად, აქტიურად თანამშრომლობს კონვენციების ძირითადი მოთხოვნების შესრულების მხრივ.

1993-იდან საქართველო არის მსოფლიო კულტურულ და ბუნებრივ ფასეულობათა დაცვის კონვენციის წევრი. კონვენციის ფარგლებში შექმნილია ი-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის სია, სადაც წარმოდგენილ მსოფლიო ძეგლებს შორისაა საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის 3 ნომინაცია: 1. მცხეთის ისტორიული ძეგლები: ჰვარი, სვეტიცხოველი (1994); 2. ბაგრატის საკათედრო ტაძარი და გელათის სამონასტრო კომპლექსი (1994; 2015-იდან ბაგრატის საკათედრო ტაძარი რესტავრაციის შემდეგ ამოიღეს ნუსხიდან); 3. ზემო სვანეთი (1996), ჩაქაშის კომპლექსი, მესტიის მუნიციპალიტეტი. ო. თაქთაქიშვილი იყო ი-სთან არსებული საერთაშ. მუს. საბჭოს პრეზიდიუმის წევრი, ვ. კოტეტიშვილი (1997-იდან) – ი-ს ხალხური ხელოვნების საერთაშ. ასოციაცია „იოფას“ საქართვ. განყ-ბის პრეზიდენტი. ჯ. ლეჟავას მიღებული აქვს ი-სგან „მსოფლიო სპორტსმენის“ დიპლომი. 2007-იდან საქართველო არის არამატერ. კულტ. მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის წევრი. 2007-იდან შატილი შეყვანილია ი-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის საცდელ სიაში. კონვენციის ფარგლებში შექმნილია არამატერ. კულტ. მემკვიდრეობის ვრცელი სია, რ-შიც წარმოდგენილია 2 ქართ. ნომინაცია: 2001 ქართ. მრავალხმიანობა ი-მ აღიარა როგორც კაცობრიობის ზეპირსიტყვიერი და არამატერ. მემკვიდრეობის შედეგრი, ხოლო 2008, არამატერ. კულტ. მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციაზე საქართვ. მიერთების შემდეგ, ქართული მრავალხმიანობა შეტანილია არამატერ. კულტ. მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით სიაში. 2013 ამავე სიაში შეტანილია ქვევრის ღვინის დაყენების უძველესი ქართ. ტრად. მეთოდი. 2014 ი-ის ეგიდით რ. სტურუას მიენიჭა მსოფლიო თეატრის ელჩის წოდება. 2015 წ. 19 მარტს „უძველესი ქართული ანბანის სამი სახეობის ცოცხალ კულტურას“ არამატერიალური მემკვიდრეობის ეროვნული ძეგლის სტატუსი მიენიჭა. 2017 ი-ს მიერ აღიარებულ ძეგლთა სიაში შეიტანეს მცხეთის სამდინარო-სანაოსნო პორტი (კონკრეტულად მცხეთის ახალი ნავსადგური) და ენგურჰესის ტურისტული ცენტრი, 2018 – ბაღდათის მუნიციპალიტეტის სოფ. ხანში არსებული ყველის დამზადებისა და ქვევრში ხანგრძლივი ვადით შენახვის მეთოდი, 2019 კი – სვანეთის კოშკები, რ-საც ევროპელები ქართულ ჩინურ კედელს უწოდებენ.

საქართველო, როგორც შეიარაღებული კონფლიქტების დროს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის 1954 ჰააგის კონვენციის და მისი მეორე ოქმის წევრი ქვეყანა, აქტიურად მუშაობს საქართვ. ოკუპირებულ ტერიტორიებზე არსებული კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების დაცვის საკითხზე. მისი მიზანია ორგანიზაციის ინფორმირებისა და ჩართულობის უზრუნველყოფა.

ორგანიზაციის მიზნებისა და ღირებულებების პოპულარიზაციისა და მსოფლიოში განათლების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით, ი-ს წევრ ქვეყნებში შექმნილია ი-ს ასოცირებულ სკოლათა და კათედრების ქსელი, რ-ებიც გაეროს ეგიდით ფუნქციონირებენ. საქართველოს ასოცირებულ სკოლათა ქსელი აერთიანებს როგორც დედაქალაქის, ისე რეგიონების 25 სკოლას, ხოლო თსუ-ისა და სტუ-ის ბაზებზე ფუნქციონირებს შესაბამისი კათედრები. 2015 იანვარში საქართველო საგარეო საქმეთა სამინისტროს წარდგინების საფუძველზე, პირველად საქართველოს ისტორიაში, გამოჩენილ ქართველ პიანისტ ე. ბოლქვაძეს მიენიჭა წოდება „იუნესკოს ხელოვანი მშვიდობისათვის“. ამით ქართველ ხელოვანი შეუერთდა მსოფლიოში გამოჩენილ იმ პიროვნებათა სიას, რ-ებსაც საკუთარი სახელით, დამსახურებით და მაღალი რეპუტაციით შეაქვთ თავიანთი წვლილი ორგანიზაციის ფასეულობების პოპულარიზაციის საქმეში. საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლები ი-ში იყვნენ გ. ჩოგოვაძე (1993-2004), ლ. ლოლობერიძე (2004), ნ. ჯაფარიძე (2004-07), მ. კუდავა (2007-12), ე. სირაძე-დელიონე (2013-18). საქართველოს მუდმივი დელეგატი ი-ში არის ნ. ლალიძე.

ი-ს უმაღლესი ორგანოა გენ. კონფერენცია, აღმასრულებელი – აღმასრ. საბჭო და სამდივნო. ი-ს სამდივნოს ხელმძღვანელობს გენ. დირექტორი, შტაბ-ბინა პარიზშია. ი-ს გამოცემაა „იუნესკოს კურიერი“ (15 ენაზე).
